

■ نکته مهم در وضعیت فعلی نظام مالیاتی کشور، فرار مالیاتی برخی افراد است که عموماً در فعالیت‌های زیرزمینی و قاچاق درآمدهای بسیار زیادی کسب می‌کنند و در مقابل از افرادی که به صورت قانونمند و شفاف فعالیت دارند، در شرایط مختلف اقتصادی مالیات زیادی در یافت می‌شود

چگونه طرح «مالیات بر عایدی سرمایه» مجلس می‌تواند موجب کاهش تورم و کوتاه‌شدن دست‌سودگران شود

عایدی مالیات برای مردم

محمدرضا یزدی‌زاده در گفت‌وگو با «وطن امروز»: کاهش فاصله طبقاتی و هدایت سرمایه به سمت فعالیت مولد از اهداف این طرح است

گروه اقتصادی: در سال‌های اخیر بحث‌های زیادی درباره ضعف کارکرد نظام مالیاتی کشور مطرح شده است؛ فشار زیاد به بخش مولد اقتصاد، فرارها و معافیت‌های گسترده مالیاتی، غیبت مالیات به عنوان ابزار تنظیم‌گر در بازارهایی که پتانسیل سفته‌بازی دارند و سهم اندک مالیات در درآمدهای دولت از جمله مواردی است که طی سال‌های گذشته از سوی کارشناسان و سیاست‌گذاران مورد بحث قرار گرفته و بر لزوم اصلاح آنها تأکید شده است. در چند سال اخیر انتظار می‌رفت نظام مالیاتی کشور به عنوان یکی از محورهای مهم اصلاحی در مرکز توجه دولت قرار بگیرد، چرا که در حرکت به سمت اقتصاد بدون نفت، لازم است ضمن کاستن از فشار مالیاتی بخش مولد اقتصاد، از طریق ایجاد پایه‌های جدید مالیاتی، جلوگیری از فرارهای مالیاتی و کاستن از معافیت‌های غیر ضرور، درآمدهای مالیاتی افزایش یابد و دولت بتواند با فشار کمتری، کاهش درآمدهای نفتی را مدیریت کند اما بر خلاف انتظارات، از سال گذشته تاکنون از دولت هیچ خروجی‌ای در زمینه مالیات مشاهده نشده است.

یکی از مهم‌ترین بخش‌های درآمدهای دولت بر اساس تجربه جهانی، منابع مالیاتی است که در ایران به جهت اینکه تکیه اصلی بر منابع نفتی بوده، توجه زیادی به منابع مالیاتی نشده است، بنابراین در این حوزه جای توسعه، پیشرفت و برطرف کردن نواقص وجود دارد. با اصلاح نظام مالیاتی، پرداخت مالیات عادلانه‌تر می‌شود و چه بسا منجر به کاهش سهم مودیانی که مالیات خودشان را پرداخت می‌کنند، شود. متأسفانه فرار مالیاتی گسترده‌ای در کشور وجود دارد؛ مقدار آن، هم‌اندازه یا حتی بیشتر از مالیاتی است که در حال حاضر وصول می‌شود. همچنین برقراری نظام مطلوب و بهینه مالیاتی، موجب توزیع عادلانه‌تر در آمد و ثروت در بین افراد کشور

شود. پس از مباحث فراوان، نمایندگان مجلس کلیات طرح مالیات بر عایدی سرمایه را تصویب کردند؛ اینجنین که از این پس فردی که بیش از اندازه نیاز عادی و استاندارد خود طلا، ارز، مسکن و خودرو خریداری کرده و سپس اقدام به فروش آن کند، بر اساس مدت زمان تملک باید از محل سود این معامله، بخشی را به عنوان مالیات پرداخت کند. حال بحث آن است که کدام یک از درای‌ها مشمول چنین مالیاتی می‌شود؟ آیا به خرید و فروش هر کالای سرمایه‌ای، مالیات بر عایدی سرمایه تعلق می‌گیرد؟ طبق اظهارات مسوولان، مالیات بر عایدی سرمایه شامل ۹۵ درصد مردم نمی‌شود و شامل گروه اندکی است که بر اساس فعالیت‌های سوداگرانه اقتصادی، عایدی دارند. همچنین مالیات بر عایدی سرمایه شامل کسانی که نمایشگاه ماشین دارند و بینگاران املک نمی‌شود و همان مالیات معمول را می‌پردازند.

در واقع هدف این طرح، وضع مالیات بر فعالیت‌های سوداگری که تا به حال جایی ثبت نشده و مقابله با درآمدهای کلان و نجومی در زمان محدود و بدون پرداخت مالیات است؛ این‌گونه که امکان در صورت نگهداری کمتر از یک سال مشمول ۴۰ درصد مالیات بر عایدی سرمایه و خودرو، طلا، سکه و ارز تا ۳۰ درصد از مبلغ سود حاصل از فروش، مشمول مالیات خواهند بود اما در سال‌های بعد به صورت پلکنی مالیات کاهش می‌یابد و در سال چهارم به حداقل می‌رسد.

ابعاد مختلف طرح مالیات بر عایدی سرمایه را با محمدرضا یزدی‌زاده، اقتصاددان و عضو سابق شورای راهبردی نظام مالیاتی کشور مطرح کردیم. * * *

■ کدام کشورها مالیات بر عایدی سرمایه را در دستور کار خود قرار داده‌اند؟ چگونه می‌توان از تجربه این کشورها برای اجرای درست قانون مالیات بر عایدی سرمایه در ایران استفاده کرد؟

مالیات بر عایدی سرمایه مالیاتی است که در تمام کشورهای پیشرفته، کشورهای صنعتی عضو OECD و حتی کشورهایی مانند هند، چین و بسیاری از کشورهایی که نسبت مالیاتی منسبی دارند در حال اجراست. اهدافی که این کشورها در اجرای قانون مالیات بر عایدی سرمایه دنبال می‌کنند عمدتاً کاهش شکاف سرمایه و شکاف طبقاتی است. در این کشورها عموماً مالیات بر عایدی شامل موارد متعددی می‌شود، برای مثال اگر فردی سهامی خریداری و در بخش تولید سرمایه‌گذاری کند و سودی از این سرمایه‌گذاری حاصل شود، باید مالیات بر عایدی این سرمایه را بپردازد.

در این کشورها متوسط نرخ رشد بازدهی سرمایه همواره از متوسط نرخ رشد اقتصادی بالاتر است و این بدان معناست که صاحبان سرمایه روزبه‌روز سرمایه‌دارتر می‌شوند و در نتیجه شکاف طبقاتی بیشتر می‌شود. به عبارت دیگر، مالیات بر درآمد تکافوی هدف سیستم مالیاتی را که عدالت اجتماعی است نمی‌دهد، چرا که رشد بازدهی عامل سرمایه از عامل نیروی کار بیشتر از عوامل دیگر در اقتصاد است و لذا برای تعدیل این رویه، مالیات بر عایدی سرمایه دریافت می‌شود.

در این کشورها نرخ تورم بسیار پایین است. این در حالی است که آنچه در کشور ما به شکاف طبقاتی دامن می‌زند، جدا از رشد سریع‌تر عامل سرمایه، موضوع تورم است که به‌شدت باعث ثروتمندتر شدن ثروتمندان و ضعیف‌تر شدن ضعیفا شده است، بنابراین ضرورت دریافت مالیات بر عایدی سرمایه در کشور ما بسیار بیشتر از کشورهای دیگر است. موضوع مهم بعدی این است که در کشور ما سرمایه‌ها به سمت فعالیت‌های غیرمولد از جمله فعالیت‌های سوداگرانه، خرید ملک، خودرو، ارز و به طور کلی کالاهایی که جنبه پهن‌انداز داشته باشند سوق پیدا می‌کند. جالب است که نتنها سود این نوع فعالیت‌ها در ایران بیشتر است، بلکه از پرداخت مالیات نیز معافند. در واقع در ایران بی‌ریسک‌ترین، باثبات‌ترین، مطمئن‌ترین و غیرمولدترین فعالیت‌ها از پرداخت مالیات معاف شده‌اند.

■ سئوال این است: آیا در چنین اقتصادی مردم به تولید روی می‌آورند؟!

تولید در ایران بشدت تحت تأثیر ریسک مدیریت بی‌ثبات دولتی قرار دارد و مدت اعتبار بخشنامه‌ها در مواردی حتی کمتر از ۴۸ ساعت است و در شرایطی که با گزینه‌هایی مانند بورس، خودرو، ملک، طلا و ارز یک بازار پرسود و معاف از مالیات ایجاد شده است، چه ضرورتی برای ورود سرمایه به بخش تولید وجود دارد؟ با این شرایط موضوع مالیات بر عایدی سرمایه در کشور ما نتنها با هدف کاهش شکاف طبقاتی بلکه با هدف

می‌شود. به این ترتیب با دریافت نرخ‌های تصاعدی مالیات با توجه به در آمد و ثروت افراد جامعه (از یک سقف مشخص در آمدی)، از افراد پر در آمد و ثروتمند مالیات بیشتری دریافت می‌شود. با این شرایط به‌نظری می‌رسد نظام مالیاتی کشور نیاز به بازنگری اساسی دارد، به طوری که از یک سو بخش اعظم افراد مختلف حقیقی و حقوقی جامعه از مالیات در نظر گرفته شده برای آنان، شاک می‌هستند و از سوی دیگر مالیات دریافتی دولت نیز کفاف هزینه‌های جاری و سرمایه‌گذاری را نمی‌دهد. در نتیجه لازم است برای اصلاح اساسی این ابزار مهم در جهت رشد و توسعه اقتصادی کشور اقدام شود. نکته مهم در وضعیت فعلی نظام مالیاتی کشور، فرار مالیاتی برخی افراد است که عموماً در فعالیت‌های زیرزمینی و قاچاق درآمدهای بسیار زیادی کسب می‌کنند و در مقابل از افرادی که به صورت قانونمند و شفاف فعالیت دارند، در شرایط مختلف اقتصادی مالیات زیادی دریافت می‌شود. این امر موجب گرایش افراد بسیاری به فعالیت‌های غیرقانونی و همچنین کم شدن سرمایه‌گذاری برای فعالیت به صورت قانونی در بخش‌های تولید کالاها و خدمات شده است. هر چند نظام مالیاتی ایران در سال‌های گذشته سعی در اجرای بعضی اصلاحات داشته است اما بسیاری از اشکالات ساختاری در نظام مالیاتی ایران همچنان وجود دارد. اصلاحات مالیاتی گرفته در سال‌های گذشته و شواهد به تریب با اجرای این اصلاحات مالیاتی در اقتصاد ایران نشان می‌دهد که با وجود تلاش‌های پراکنده برای اصلاح نظام مالیاتی کشور همچنان شاهد ناکار آمدی چارچوب قوانین مالیاتی در ایران هستیم. برای انجام اصلاحات ساختاری با هدف بهبود نظام مالیاتی کشور می‌توان به ۲ صورت عمل کرد: نخست؛ گسترش پایه‌های مالیاتی جدید و دوم بهبود عملکرد پایه‌های مالیاتی موجود.

تصویب این بند در واقع یک آپارتمان ۵۰ متری در فلان مسکن مهر با یک ویلا هزار متری در کلانتریه یا نیلوارن تهران یکسان در نظر گرفته شده است. این در حالی است که باید سقفی برای دریافت این معافیت در نظر گرفته شود. برای مثال در شهرهای بزرگ تا ۲۰۰ متر مربع معاف از مالیات باشد و اگر یک آپارتمان ۲۰۰ متری فروخته و یک آپارتمان ۲۵۰ متری خریداری شد، تنها به اندازه ۵۰ متر مربع مالیات پرداخت شود. در واقع باید برای دریافت این نوع مالیات الگویی مشخص تعیین و همه جنبه‌های آن مدنظر قرار داده شود. در غیر این صورت ملک‌های بزرگ به قلک‌های معافیت از مالیات تبدیل می‌شوند و سرمایه‌ها وارد بخش تولید نشده و شکاف طبقاتی کاهش نمی‌یابد.

■ در طرح مالیات بر عایدی سرمایه ۲ کالا از جمله ارز و طلا نیز آورده شده است در حالی که خرید و فروش ارز و طلا معمولاً ثبت نمی‌شود. چه اهمی برای جلوگیری از سوءاستفاده سودجویان در این طرح مورد استفاده قرار گرفته است؟

دلیل عدم مشمولیت طلا و ارز در طرح مالیات بر عایدی سرمایه این است که اگر تنها ملک و خودرو مشمول دریافت مالیات بر عایدی سرمایه باشند، سرمایه‌ها در بازار ملک و خودرو و به سمت بازار طلا و ارز حرکت می‌کنند، بنابراین باید تمام جنبه‌های اصلی سرمایه‌گذاری غیرمولد مشمول این طرح باشد. حال این سوال مطرح است که چه اهمی برای جلوگیری از سوءاستفاده افراد در این طرح باید وجود داشته باشد. پاسخ این است که مجلس باید قانون مدیریت بازار طلا و ارز را نیز تصویب کند. چالش اصلی بازار ارز و طلا در ایران این است که این بازارها پاشنه‌آشیل اقتصاد کشور است و به عنوان ابزار دشمن در جنگ اقتصادی مورد استفاده قرار می‌گیرد، چرا که ما این ۳ کالا را به شاخص بی‌ثباتی اقتصادی، شاخص آشوب اقتصادی و شاخص تورم در اقتصاد تبدیل کرده‌ایم. از یک سو پتانسیل ۳ هزار و ۵۰۰ میلیارد تومانی نقدینگی ایجاد شده و از سوی دیگر ۲ کالا به گونه‌ای در دسترس مردم قرار داده شده که به ناخوشی احساس ناامنی به خرید این ۲ کالا رو می‌آورند. این فرآیند در واقع ساخت بمبی است که کشور را روی آن قرار داده و ضامن آن را به بدست دشمن داده‌ایم. در علم اقتصاد اگر برای یک تکه سنگ ۳ قابلیت ایجاد شود، می‌تواند براحتی جایگزین پول ملی یک کشور شود. این ۳ قابلیت عبارتند از وسیله مبادله، وسیله ذخیره ارزش و وسیله سنجش ارزش. به بیان ساده‌تر اگر در زمان مبادله به جای تراکش بانکی، سنگ جایگزین پول ملی شود یا برای رشوه دادن از این سنگ استفاده شود یا معاملات خلاف در اقتصاد زیرزمینی توسط این سنگ انجام شود، در واقع یک سنگ جایگزین پول ملی کشور شده است؛ اتفاقی که ارز و طلا را در ایران جایگزین پول ملی کرده است و طبیعتاً در این شرایط چه ضرورتی دارد که افراد به پول ملی اقبال نشان بدهند؟

اگر فرض کنیم ارزش کاغذی یک تراول ۱۰۰ هزار تومانی حدود هزار تومان است، ۹۰۰ تومان ارزش باقیمانده آن، ارزش اعتباری است که ملت و دولت این ارزش را به تراول داده‌اند. به عبارت دیگر هر ارزش اعتباری کالایی که پیش از ارزش ذاتی آن نباشد، تبدیل به پول می‌شود. اکنون ارزش طلای استفاده شده در یک سکه یک گرمی یک میلیون و ۳۰۰ هزار تومان است اما برای خرید یک سکه باید ۲ میلیون پرداخت کنیم، چرا؟ زیرا ارزش اعتباری سکه بیشتر از ارزش ذاتی آن است و به پول ملی تبدیل شده است و این مشکل اصلی اقتصاد ایران است که این ۳ کالا تبدیل به کالای سرمایه‌گذاری و کالای سودمعاف از مالیات تبدیل شده‌اند. **■ برای حل این چالش اقتصادی چه باید کرد؟**

باید نقش‌هایی که خودمان برای این ۳ کالا ایجاد کرده‌ایم را از بین ببریم. در این صورت تقاضا بشدت افت پیدا کرده و قیمت تا کاش کاهش می‌یابد. برای مثال دولت می‌تواند اعلام کند که هر کس هر گونه طلایی در اختیار دارد باید نزد یکی از شعب بانک ملی به صورت سپرده طلایی سپرده‌گذاری کند. از طرفی هیچ طلا فروشی حق فروش طلای غیرساخته شده را ندارد. در این صورت کالا به صورت فیزیکی در جامعه وجود ندارد و تقاضای موجود برای خرید سکه و شمش از طریق مراجعه به بانک امکان‌پذیر است. در زمینه ارز نیز بر همین روال باید عمل کرد. برای کنترل بازار نیز دولت باید اعلام کند که ۸۰ درصد حق کشف کالا پرداخت می‌کند. در این صورت هزینه نگهداری شمش و ارز افزایش یافته و ارزش نگهداری ندارد. این رویه در بسیاری از کشورهای دنیا در حال اجراست، بنابراین وقتی بازار بدرستی و بر اساس اصول و قانون مالیات تشکیل شود نقش‌های مخرب اقتصادی حذف می‌شوند. معتقدم مهم‌ترین و بزرگ‌ترین اقدامی که باید در بحث مالیات بر عایدی سرمایه انجام شود، مدیریت بازار ارز و طلاست به گونه‌ای که هر گونه نقل و انتقال باید از طریق سیستم بانکی انجام و ثبت شود.

تولید در ایران بشدت تحت تأثیر ریسک مدیریت بی‌ثبات دولتی قرار دارد و مدت اعتبار بخشنامه‌ها در مواردی حتی کمتر از ۴۸ ساعت است و در شرایطی که با گزینه‌هایی مانند بورس، خودرو، ملک، طلا و ارز یک بازار پرسود و معاف از مالیات ایجاد شده است، چه ضرورتی برای ورود سرمایه به بخش تولید وجود دارد؟ با این شرایط موضوع مالیات بر عایدی سرمایه در کشور ما نتنها با هدف کاهش شکاف طبقاتی بلکه با هدف

سوداگری متنوع

پس از قریب به یک دهه کش‌وقوس در بهارستان، سرانجام نمایندگان مجلس با تصویب کلیات طرح مالیات بر عایدی سرمایه موافقت کردند. کارشناسان معتقدند اجرای مالیات بر عایدی سرمایه در راستای مقابله با سوداگری و انتقال فعال بودن ایجاد ارزش افزوده در اقتصاد، نه‌تنها تلاطم در بازارهای دارایی را کاهش می‌دهد، بلکه سیاست‌گذار را به استفاده از ابزار شفافیت‌زا در تبادلات مالی به منظور شناسایی جامعه هدف وارد می‌کند؛ شفافیتی که در سایر عرصه‌ها نیز دست سیاست‌گذار را برای تصمیم‌گیری مبتنی بر اطلاعات و داده‌های موثق باز می‌کند و پیامدهای تصمیمات حوزه اقتصادی را پیش‌بینی‌پذیر می‌کند. در همین رابطه، سیداحسان خاندوزی با اشاره به خروج نیازهای مصرفی خانوار از دایره مشمول مالیات بر عایدی سرمایه اظهار داشت: تنها خریدهای سوداگرانه افراد با هدف کسب سود و انتقال اقتصادی از مبادله مکرر در این بازارها را مشمول مالیات بر عایدی سرمایه قرار دادیم. بر این اساس، خانوارهایی که بیش از تعداد اعضای شان، مالک خودرو و مسکن باشند، شامل این قانون می‌شوند. نایب‌رئیس کمیسیون اقتصادی مجلس درباره انتقادات مطرح شده نسبت به وضع این پایه مالیاتی نیز تصریح کرد: امیدوارم برخی، ثریبون‌دار اقلیت ۳ تا ۴ درصدی متضرر از طرح مالیات بر عایدی سرمایه، نباشند و اجازه دهند بحث در سطح کارشناسی و تخصصی دنبال شود. در تدوین این طرح تقریباً تمام ارکان تخصصی دولت از سازمان امور مالیاتی و وزارت امور اقتصادی دخیل بوده‌اند و صرفاً به جهت اقتصاد سیاسی این طرح و هدف‌گیری اقلیت بسیار ثروتمند جامعه، لایحه‌ای از سمت دولت به مجلس ارائه نشده است. حمایت از تولید و سرمایه‌گذاری مولد، کاهش نوسانات بازارهای دارایی از جمله خودرو، مسکن، طلا و ارز و همچنین جلوگیری از افزایش قیمت ناگهانی این بازارها از جمله اهداف طرح مالیات بر عایدی سرمایه به‌دلیل طرح مالیات بر سوداگری (استند و عقیده کارشناسان اقتصادی، در صورتی که این طرح به صورت کامل و جامع اجرایی شود، می‌توان شاهد اثرات مثبت آن در بهبود وضعیت اقتصادی کشور و حتی مهار تورم بود، چرا که این طرح به مبارزه با سوداگری‌های بازارهای مختلف می‌پردازد. در طرح مذکور سعی شده نقدینگی‌هایی که برای سوداگری وارد بازار می‌شود به سمت تولید و اشتغال هدایت شود و با اجرایی شدن آن از سوی دولت، بازارهای اقتصادی کشور به فعالان اقتصادی واقعی برسد و دست دلان و سوداگران از اقتصاد کوتاه شود تا خریداران واقعی به عرصه بگذارند. مطابق این طرح، تمام اموال و دارایی‌های منقول و غیرمنقول جزو اموال و دارایی‌های مشمول مالیات بر عایدی سرمایه هستند؛ لازم به ذکر است که اموال منقول سهام، خودرو و وسایل نقلیه موتور، چاده‌ای، ریلی، دربابی و هواپی، سکه، ارز، سهام، سهم‌الشرکه، حق تقدم و سایر اوراق بهادار و اموال غیرمنقول شامل املاک، حق واگذاری محل، موضوع قانون مالیات‌های مستقیم می‌شوند و بر اساس آن، تمام اشخاص حقیقی و حقوقی ایرانی و غیرایرانی (اعم از مقیم و غیرمقیم) نسبت به مجموع عایدی حاصل از واگذاری اموال و دارایی‌های شامل مالیات بر سوداگری که در ایران واقع است، مشمول پرداخت مالیات بر عایدی سرمایه می‌شوند. به عبارتی می‌توان گفت که بر اساس این طرح، قرار است از افرادی که بیش از نیاز خود اقدام به خرید و فروش مسکن می‌کنند، مالیات دریافت شود و همین مساله باعث می‌شود در آینده نزدیک شاهد اثرات مثبت اجرایی شدن آن در بازار مسکن و کاهش قیمت‌ها باشیم. بر اساس این طرح، نرخ مالیات بر عایدی سرمایه موضوع این قانون برای اموال و دارایی‌های منقول به استثنای سهام، سهم‌الشرکه، حق تقدم و سایر اوراق بهادار به ۲۰ درصد مالیات اعمال می‌شود. اما نرخ مالیات موضوع قانون برای دارایی‌های سهام، سهم‌الشرکه، حق تقدم و سایر اوراق بهادار بر اساس مدت تملک و مطابق به این نواح اعمال می‌شود: سهام، سهم‌الشرکه، حق تقدم ۶ ماه تا سقف ۲ سال به نرخ ۱۰ درصد؛ برای دوره تملک بیشتر از ۲ سال به نرخ ۵ درصد. البته در موارد خریدفروش متعدد یک یا چند نوع سهام، سهم‌الشرکه و حق تقدم، محاسبه عایدی سرمایه و تعیین دوره تملک آن بر اساس ترتیب تاریخ خریدهای انجام شده از نخستین خریدهای همان سهم صورت می‌گیرد.

تجربیات سایر کشورهای در وضع مالیات بر عایدی سرمایه

در جدول زیر اطلاعات آماری بر تریب با عایدی سرمایه تعدادی از کشورها که توسط ACCF در سال ۱۹۹۸ جمع‌آوری شده، گزارش شده است، هر چند پس از سال مورد نظر در بعضی از کشورها اصلاحات مالیاتی درباره مالیات بر عایدی سرمایه صورت گرفته است. با توجه به محدود بودن این تغییرات و معیار بودن مقایسه نرخ‌های این آمار می‌تواند اطلاعات مفیدی درباره نرخ مالیات بر عایدی سرمایه اشخاص در کشورهای مختلف ارائه کند.

مقایسه نرخ‌های مالیات بر عایدی سرمایه اشخاص در کشورهای مختلف

کشور	کوتاه‌مدت	بلندمدت
استرالیا	۵/۴۸	۵/۴۸
کانادا	۵/۲۳	۵/۲۳
چین	۲۰	۲۰
دانمارک	۴۰	۴۰
فرانسه	۲۶	۲۶
آلمان	۵۵/۶	معاف
آمریکا	۳۹/۶	۲۰